स्थिरे चोभयराशियुक्ते नवांशके चोभयगे स्थिरे वा"। उभयगे द्विस्वभावे "चरोदये लग्नगते न कार्यं संस्थापनं नैव चरांशकेऽपि। चरोऽपि मुख्यः सतुलांशकस्य सदा मृदुत्वात् सुरसन्निवेशे" इति मृदुत्वाच्छुभस्वामिकत्वात् नारदोऽपि "शुभलग्ने शुभांशे च कर्तुस्तेऽनिधनोदये। राशयः सकलाः सेष्टाः शुभग्रहयुतेक्षिताः" इति अथ लग्नदोषेऽपवादो वसिष्ठेनोक्तः "एकोऽपि जीवो बलवान् तनुस्थः सितोऽपि सौम्योऽथ वा बली चेत्। दोषानशेषान्विनिहन्ति सद्यः स्कन्दो यथा तारकदैत्यवर्गमिति" नारदः "गुणाधिकतरे लग्ने दोषोऽत्यल्पतरे यदि। सुराणां स्थापनं तत्र कर्तुरिष्टार्थसिद्धिदम्"। मृगेन्द्र इति सूर्यो मृगेन्द्रे सिंहलग्ने स्थाप्यः, तथा कोब्रह्मा घटे कुम्भलग्ने, विष्णुर्युवतौ कन्यालग्ने। शिवो महादेवोऽन्त्ययुग्मे मिथुनलग्ने च, पुनर्हितनौ मिथुनकन्याधनुर्मीनलग्नेषु देव्यो दुर्गादक्षिणामूर्त्यादयः। चरे मेषकर्कतुलामकरलग्नेषु क्षुद्रादेव्यश्चतुःषष्टियोगिनी प्रभृतयः। सर्व इमे उक्ता अनुक्ताश्च देवा इत्यर्थः। उक्ता महादेवादयः अनुक्ता इन्द्रादयः ते स्थिरर्क्षे वृषसिंहवृश्चिककुम्भलग्नेषु स्थाप्याः यदाह श्रीपतिः "सिंहोदये दिनकरो, मिथुने, महेशो, नारायणश्च युवतौ, घटभे विधाता। देव्यो द्विमूर्तिभवने च निवेशनीयाः क्षुद्राश्चरे स्थिरगृहे निखिलाश्च देवाः"। इति पुष्ये ब्रह्मा इति ब्रह्मचन्द्रादयोऽष्टौ पुष्यनक्षत्रे स्थाप्या इत्यर्थः। उपलक्षणं चैतत् तत्र सूर्यस्य हस्तनक्षत्रे स्थापनं, महादेवब्रह्मणोः पुष्यश्रवणाभिजित्सु स्थापनं, कुबेरस्कन्दयोरनुराधायां, दुर्गाप्रभृतीनां मूले स्थापनं, सप्तर्षीणां स्वाधिष्ठितनक्षत्रे लक्ष्मीव्यासवाल्मीक्यगस्त्यानामपि सप्तर्ष्यधिष्ठितनक्षत्रे स्थापनम् उक्तञ्च रत्नमालायां "पुष्यमुत्यभिजित्सु, चेश्वरकयोर्वित्ताधिपस्कन्दयोर्मैत्रे तिग्मरुचेः करे, निर्ऋतिभे दुर्गादिकानां शुभम्"। कोब्रह्मा तथा "सप्तर्षयो यत्र चरन्ति धिष्ण्ये कार्या प्रतिष्ठा खलु तत्र तेषाम्। श्रीव्यासवाल्मीकिघटोद्भवानां तथा सुता वाक्पतिभे ग्रहाणामिति"। सप्तर्षयस्तु कश्यपोऽत्रिर्भरद्वाजो विश्वामित्रोऽथ गौतमः। जमदग्निर्वसिष्ठश्च सप्तैते ऋषयः स्मृताः" इति स्मृतेस्ते यस्मिन्नक्षत्रे सञ्चरन्तो दृश्यन्ते तस्मिन्नक्षत्रे तेषां स्थापनम्। श्रीव्यासवाल्मीकिघटोद्भवानां तथा सप्तर्ष्यधिष्ठितनक्षत्रे। ग्रहाणां वाक्पतिभे पुष्ये घटोद्भवोऽगस्त्यः। विघ्नमेति विघ्नपो गणेशः यक्षो देवयोनिः सर्पो वासुक्यादयः भूतो देवयोनिः "विद्याधराप्सरोयक्षरक्षोगन्धर्वकिन्नराः। पिशाचो गुह्यकः सिद्धो भूतोऽमी देवयोनयः" इत्यभिधानात् आदिशब्देन राक्षसासुरप्रमथसरस्वतीप्रभृतयो गृह्यन्ते ते रेवत्यां स्थाप्याः। तथा श्रवणे श्रवणनक्षत्रे जिनो बुद्धः स्थाप्यः। उपलक्षणं चैतत् इन्द्रकुबेरवर्जितानां लोकपालानां धनिष्ठायां स्थापनम्, इतोऽवशिष्टानां देवतानान्त्रयुत्तरारोहिणीषु स्थापनं स्यादित्यर्थः एतदप्युक्तं रत्नमालायाम् "गणपरिष्टदरक्षोयक्षभूतासुराणां प्रमथफणिसरस्वत्यादिकानां च पौष्णे २७। श्रवसि सुगतनाम्नो वासवे लोकपानां निगदितमखिलानां स्थापनं हि स्थिरेष्विति"। परिष्टदः स्वामी! "प्रभौ परिष्टद" इति साधुः गणपरिष्टदौ गणेशः! प्रमथा महादेवस्य पारिषदाः। श्रवसि श्रवणनक्षत्रे सुगतो बुद्धः "सर्वज्ञः सुगतो बुद्धः इत्यमरः स्थिरेषु रोहिणीत्रयुत्तरास्वित्यर्थः" पी०धा०।

देवतामय त्रि०देवतात्मकं देवता+मयट्। १देवतात्मकेस्त्रियां ङीप्। २हिरण्यगर्भरूपे देवतामेदे च स्त्री ङीप् "या प्राणेन सम्भवत्यदितिर्देवतामयी। गुहां प्रविश्य तिष्ठन्ती या भूतेभिर्व्यजायत" कठोप०। ४।७। "या देवतामयी सर्वदेवतात्मिका प्राणेन हिरण्यगर्भरूपेण परस्माद् ब्रह्मणः सम्भवति शब्दादीनामदनात् अदितिस्तां पूर्ववत् गुहां (सर्वप्राणगुहां हृदयाकाशम्) प्रविश्य तिष्ठन्तीमदितिम्। या भूतेभिर्भूतैः समन्विता व्यजायत उत्पन्नेत्यर्थ" भा०।

देवतायतन न० ६त०। देवगृहे "सीमासन्धिषु कार्याणि देवतायतनानि च" मनुः "रूपेणाग्र्येण सम्पन्नां (रुक्मिणीं) देवतायतनान्तिके" हरिवं० ११७अ०। देवतालयादयोऽप्यत्र "उद्यानदेवतालयपिप्पलवनवल्मीकमार्गचितिजाताः" बृ०सं० ४३अ०

देव(वा)तिथि पु० पुरुवंश्ये अक्रोधनपुत्रे नृपभेदे "अक्रोधनः खलु कालिङ्गीं करम्भां नामोपयेमे तस्यामस्य जज्ञे देव(वा)तिथिः" भा०आ०८५अ० "ततश्चाक्रोधनस्तस्मात् देव(वा)तिथिरसुष्य च" भाग० ९।२२।९ देवातिथिरित्येव पाठः बहुषु पुस्तकेषु क्वचित् देवतिथिरिति पाठः।

देवत्रा अव्य०देवाय देयं करोति सम्पद्यते वा "देये त्रा च" पा०क्रादियोगे त्रा। करणादिविषये देवाय १देये २तदधीने